

Arbo in Bedrijf 2018

Een onderzoek naar de naleving van arboverplichtingen,
blootstelling aan risico's en genomen maatregelen in 2018

Juni 2019

Inhoud

I Meest in het oog springende constatering.....	3
II Over het onderzoek	4
III Algemeen Arbobeleid.....	6
IV Specifieke arbeidsrisico's	10
V Specifieke risicogroepen werknemers.....	13
VI Nalevingsindicator	14

I Meest in het oog springende constatering

- Over het algemeen heeft de naleving van de Arbowet en -regelgeving zich positief ontwikkeld. De nalevingsindicator voor de beleidsdirectie Gezond en Veilig Werken van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, die in één cijfer een beeld geeft van de naleving van bedrijven op de werkvloer, laat sinds 2010 een licht stijgende lijn zien.
- In 2018 hebben significant meer bedrijven zowel een RI&E als een contract met een arbodienstverlener, BHV en een preventiemedewerker. Waar in 2016 27% van de bedrijven aan deze vier belangrijke kernbepalingen voldeed, is dit in 2018 33% van de bedrijven. Nog altijd slechts een derde van alle Nederlandse bedrijven.
- Het aandeel bedrijven met een RI&E is voor het eerst sinds 2012 significant toegenomen. Waar in 2016 45% van de bedrijven voldeed aan deze verplichting, voldoet in 2018 49% van de bedrijven hieraan. Een kanttekening daarbij is dat inspecteurs beoordelen dat niet 49% maar 30% van de bedrijven een RI&E heeft waarin ook daadwerkelijk alle belangrijke risico's zijn geïnventariseerd.
- Als het gaat om de verplichtingen om een preventiemedewerker te hebben, doen bedrijven het ook beter dan in voorgaande jaren. Het aandeel bedrijven mét preventiemedewerker is significant gestegen van 43% in 2014 naar 54% in 2018.
- Voor ruim de helft van de bedrijven is inmiddels een arbocatalogus van toepassing. Het gebruik van oplossingen uit de arbocatalogus neemt langzaam toe. Tussen 2016 en 2018 is het gebruik toegenomen van 16% naar 20% van de bedrijven.
- Van de in 2018 gemeten arbeidsrisico's beheersen bedrijven het risico repeterende bewegingen het vaakst niet goed. Twee op de vijf bedrijven neemt geen adequate maatregelen voor dit risico (40%). Als het gaat om het risico werken op hoogte hebben bedrijven het beter voor elkaar. Een op de vijf bedrijven neemt geen adequate maatregelen voor dit risico (22%).
- In de bouwnijverheid en de landbouw spelen relatief veel van de in 2018 gemeten arbeidsrisico's. Werken op hoogte, geluid en trillingen komen het vaakst voor in de bouwnijverheid, terwijl kracht zetten, repeterende bewegingen en ongunstige of statische lichaamshouding het vaakst voorkomen in de landbouw.
- Bedrijven zijn, tot slot, in 2018 beter bekend met regelgeving rondom zwangere werkneemsters en werkneemsters in de periode tot 6 maanden na de bevalling dan vier jaar geleden. De bekendheid met de regelgeving is significant gestegen van 39% in 2014 naar 58% in 2018.

II Over het onderzoek

Arbo in bedrijf is een monitoronderzoek dat sinds 1998 jaarlijks door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid wordt gepubliceerd. Met ingang van de editie 2014 gebeurt dat eens in de twee jaar. In Arbo in bedrijf 2018 staan de nationale kerncijfers over de naleving van de Arbeidsomstandighedenwet (de Arbowet) door bedrijven en een overzicht van de arbeidsomstandigheden die betrekking hebben op gezond en veilig werken. Dit onderzoek geeft een representatief beeld van de stand van zaken van de naleving door bedrijven, instellingen en overheidsinstanties (hierna: bedrijven) op het gebied van arbeidsomstandigheden in Nederland.

Deze monitor is onder meer bedoeld als informatiebron voor het bedrijfsleven en de overheid, in het bijzonder voor de beleidsdirectie Gezond en Veilig Werken van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. De monitor geeft inzicht in de arbeidsrisico's bij Nederlandse bedrijven en in de maatregelen die zijn genomen om deze te beheersen. Bedrijven en branches kunnen zich aan die uitkomsten spiegelen. Deze uitkomsten leveren ook een bijdrage aan het inzicht of het overheidsbeleid aanslaat. Het levert voor de Inspectie SZW een bijdrage aan risicoanalyse en risicogericht inspecteren.

Het onderzoek is uitgevoerd door de Inspectie SZW, directie Analyse, Programmering en Strategie, afdeling Programmering, Signalering en Onderzoek. De onderzoekseenheden van het onderzoek zijn vestigingen van in Nederland gevestigde bedrijven, instellingen en overheidsinstanties. De gegevens zijn verzameld door middel van bedrijfsbezoeken door inspecteurs. Tijdens het bedrijfsbezoek is gesproken met de werkgever of een vertegenwoordiger van de werkgever, heeft de inspecteur relevante documenten ingezien en is aan de hand van een rondgang door het bedrijf inzicht gekregen in de arbeidsomstandigheden en de naleving van de Arbowet. Er zijn tussen september 2017 en december 2018 ruim 1.300 aselect getrokken vestigingen van bedrijven bezocht. Het was, net als in voorgaande jaren, de bedoeling om 2.800 vestigingen te bezoeken. Door onverwachte veranderingen in de beschikbare inspecteurscapaciteit als gevolg van benodigde inzet op reactieve Arbo-inspecties, is dit niet gelukt. Op basis van 1.300 bedrijfsbezoeken kunnen betrouwbare uitspraken gedaan worden over landelijke ontwikkelingen op het gebied van naleving van de Arbowet- en regelgeving. Echter is deze steekproefgrootte onvoldoende om over alle sectoren en grootteklassen afzonderlijk uitspraken te doen. Er is besloten om alleen uitspraken te doen over sectoren en grootteklassen, als er in de betreffende categorie meer dan 50 bedrijfsbezoeken zijn afgelegd.

Het bedrijfsbezoek heeft minder diepgang dan een inspectie. Zo beoordeelt de inspecteur bij Arbo in Bedrijf voor elk onderzocht risico of het bedrijf maatregelen heeft genomen om dat risico beheersbaar te maken. Die beoordeling is op hoofdlijnen, want er is simpelweg niet voldoende tijd om dat voor elk risico uitgebreid na te gaan. In dit rapport definiëren we een risico bij een bedrijf als adequaat beheerst als onze inspecteur de genomen maatregelen als goed of voldoende (samengenomen tot adequaat) beoordeelt. Niet of niet adequaat beheerst zijn de risico's waarop geen maatregelen zijn genomen of maatregelen die door de inspecteur als matig tot slecht (samengenomen tot niet adequaat) zijn beoordeeld. Als de inspecteur de maatregelen niet kan beoordelen krijgt de beheersing van het risico de kwalificatie 'onduidelijk'.

Een oordeel matig tot slecht geeft een inspecteur meestal alleen als er duidelijkheid is dat het beter moet bij het bedrijf. Bij het oordeel voldoende tot goed ligt dat genuanceerder: de inspecteur kan nooit zeker weten

of alle maatregelen goed worden uitgevoerd. In combinatie met de aanwezigheid van de categorie ‘onduidelijk’ leidt dit tot de volgende richtlijnen bij het interpreteren van deze gegevens:

- Cijfers over het niet adequaat beheersen van risico’s zijn te beschouwen als ondergrenzen daarvan. Als uit het onderzoek blijkt dat 23% van de risicobedrijven kracht zetten niet adequaat beheerst, dan ligt het werkelijk percentage waarschijnlijk hoger. Dit komt deels doordat inspecteurs alleen het oordeel matig tot slecht geven als het duidelijk is dat het beter moet en deels doordat inspecteurs de optie hebben om de beoordeling van de maatregelen te classificeren als ‘onduidelijk’;
- Bij cijfers over het wel adequaat beheersen van risico’s ligt dat anders. Als uit het onderzoek blijkt dat 62% van de risicobedrijven het risico werken op hoogte adequaat beheerst, dan kan het werkelijke percentage lager of hoger liggen. Enerzijds zou het werkelijke percentage lager kunnen liggen, omdat inspecteurs nooit zeker weten of de maatregelen het risico voldoende tot goed beheersen. Anderzijds zou het werkelijke percentage hoger kunnen liggen, omdat inspecteurs mogelijk bij enige twijfel de beoordeling van de maatregelen classificeren als ‘onduidelijk’.

In afwijking van vorige edities en mede ingegeven door de beperkte steekproefomvang is besloten het rapport Arbo in Bedrijf 2018 te beperken tot wat voorheen de samenvatting was. In een apart document “Tabellenboek Arbo in Bedrijf 2018” zijn achterliggende tabellen en grafieken opgenomen.

III Algemeen Arbobeleid

Er is een aantal algemene verplichtingen (systeembepalingen) die voor alle bedrijven met ten minste één werknemer gelden ongeacht hun economische activiteit en de daarbij behorende specifieke risico's. Dit betreft:

1. Risico-inventarisatie en evaluatie (RI&E): de werkgever dient over een schriftelijke beschrijving te beschikken van alle arbeidsrisico's die zich in het bedrijf voordoen, waarin de bijbehorende maatregelen staan vermeld om de arbeidsrisico's voor werknemers te verminderen of weg te nemen.
2. Plan van aanpak: dit is een onderdeel van de RI&E. Het plan van aanpak omvat maatregelen die het bedrijf gaat nemen om arbeidsrisico's te elimineren of het effect daarvan te verminderen.
3. Ongevallenregistratie: de werkgever dient over een ongevallenregistratie te beschikken van arbeidsongevallen die hebben geleid tot de dood, een blijvend letsel of een ziekenhuisopname en van arbeidsongevallen die hebben geleid tot een verzuim van meer dan drie werkdagen.
4. Arbodienstverlening: iedere werkgever moet sinds 1-7-2017 beschikken over een eigen overeenkomst met een arbodienst of bedrijfsarts: het basiscontract. Het basiscontract behelst werkafspraken voor de taken waarvoor de werkgever zich volgens de Arbowet moet laten bijstaan door kerndeskundigen. De werkgever kan een basiscontract (laten) opstellen via een vangnetregeling en in bepaalde situaties via een maatwerkregeling.
5. Ziekteverzuim: de werkgever dient een ziekteverzuimbeleid te voeren.
6. Bedrijfshulpverlening: de werkgever moet zich laten bijstaan door één of meer werknemers om bij incidenten snel en adequate hulp te bieden aan de aanwezigen in het bedrijf. Naast de werknemers van een bedrijf kan ook de werkgever deze taken vervullen.
7. Preventiemedewerker: elk bedrijf is verplicht om ten minste één preventiemedewerker in dienst te hebben die de maatregelen kan uitvoeren gericht op de veiligheid en gezondheid van de werknemers binnen het bedrijf, of kan bijdragen aan de uitvoering ervan. Bij een klein bedrijf (minder dan 25 werknemers) mag de werkgever zelf de rol van preventiemedewerker vervullen.
8. Betrokkenheid van werknemers bij Arbobeleid: de samenwerking tussen de werkgever en de werknemers op dit terrein dient te zijn geregeld in overleg via de ondernemingsraad (OR), via een personeelsvertegenwoordiging (PVT) of anderszins.
9. Voorlichting, onderricht en toezicht: de werkgever dient te zorgen voor doeltreffende voorlichting en onderricht over gezond en veilig werken en heeft de plicht om toe te zien dat werknemers conform de instructies en voorschriften voor veilig en gezond werken handelen.

Tabel I geeft een overzicht van de mate van naleving van deze negen systeembepalingen in de periode 2010-2018. In 2018 is de naleving het laagst voor de verplichtingen tot het hebben van een plan van aanpak (38%), een RI&E (49%) en een preventiemedewerker (54%). Een kanttekening daarbij is dat het hebben van een plan van aanpak niet verplicht is als uit de risico-inventarisatie blijkt dat alle risico's (ook zonder plan van aanpak) voldoende beheerst worden. De naleving is het hoogst voor de verplichtingen tot een contract met een arbodienstverlener (80%) en ziekteverzuimbeleid (77%). In 2018 is het hebben van een schriftelijke arbeidsongevallenregistratie niet uitgevraagd. In 2016 was dit de best nageleefde verplichting (83% van de bedrijven met een recent ongeval).

Doordat grotere bedrijven vaker voldoen aan de verplichtingen dan de kleinere, zien we een positiever beeld als we kijken naar het percentage werknemers¹ dat werkt bij bedrijven die aan verplichtingen voldoen. Bij meerdere verplichtingen, waaronder ziekteverzuimbeleid en bedrijfshulpverlening, zien we dat meer dan 90% van de werknemers werkt bij een bedrijf dat er aan voldoet. Het minst scoort het overleg met werknemers in bedrijven waar geen OR of PVT aanwezig is: voor 35% van de werknemers geldt dat in hun bedrijf de werkgever *niet* ten minste 1 maal per jaar overlegt over het arbobeleid.

Ten opzichte van 2016 zien we op bedrijfsniveau in 2018 een statistisch significante toename van de naleving van de verplichtingen van

- het hebben van een RI&E;
- contract met arbodienst of andere arbodeskundige;
- de aanwezigheid van een preventiemedewerker.

Tabel I Nalevingsniveau van elementen van arbobeleid en het gebruik van arbocatalogi in de periode 2010-2018, percentages van bedrijven en van werknemers

Elementen van arbobeleid	als % van bedrijven					als % van werknemers
	2010	2012	2014	2016	2018	2018
	(n=2806)	(n=1854)	(n=2804)	(n=2787)	(n=1343)	(n=1343)
	%	%	%	%	%	%
1. RI&E	45	45	47	45	49	82
- <i>getoetste RI&E*</i>	31	39	39	38	39	69
- <i>niet getoetste RI&E</i>	14	6	8	8	10	13
2. Plan van aanpak	38	40	38	36	38	75
3. Schriftelijke arbeidsongevallenregistratie**	75	65	75	83	-	-
4. Contract met arbodienst of andere arbodeskundige	76	73	72	75	80	94
5. Ziekteverzuimbeleid	71	74	71	74	77	94
6. Bedrijfshulpverlening	69	65	62	68	66	94
7. Preventiemedewerker	43	44	43	47	54	79
8. Ten minste 1x per jaar overleg met werkn. over arbobeleid	60	59	53	59	56	83
- <i>waarvan met OR/PVT</i>	96	98	97	96	93	97
- <i>waarvan met werknemers (geen OR/PVT aanwezig)</i>	55	55	48	56	53	65
9. Voorlichting, onderricht en toezicht	57	65	66	69	71	93
Gebruik van oplossingen in de arbocatalogus***	3	7	13	16	20	45
Voldoen aan 4 belangrijke kernbepalingen****	26	26	27	27	33	67
Voldoen aan geen van 4 belangrijke kernbepalingen	11	14	15	11	11	2

* inclusief kleine bedrijven die een branche-RI&E gebruiken

** van de bedrijven die een registratie-plichtig ongeval hadden in laatste drie jaar (4,6% van alle bedrijven)

*** geen wettelijke verplichting

**** het betreft het tegelijkertijd (niet) hebben van: RI&E, contract arbodienstverlening, BHV en preventiemedewerker

¹ Als sprake is van werknemers gaat het om banen van werknemers.

Overige constatering per systeembepaling

RI&E en plan van aanpak

Van alle bedrijven heeft 49% een RI&E. Kleine bedrijven beschikken minder vaak over een RI&E dan grote bedrijven: van de bedrijven met minder dan 10 werknemers heeft vier op de tien een RI&E en van de bedrijven met 100 of meer werknemers negen op de tien. Van de bedrijven die geen RI&E hebben, zegt 76% niet te weten dat dat nodig is. Het merendeel van deze bedrijven weet niet wat een RI&E is of weet niet dat het hebben ervan een verplichting is. Van de bedrijven die wel een RI&E hebben, is de RI&E niet altijd volledig. Volgens onze inspecteurs bevat 61% van de RI&E's alle belangrijke risico's van het bedrijf, de rest mist een aantal belangrijke risico's (37%) of beschrijft geen enkel belangrijk risico (1%). Van alle Nederlandse bedrijven heeft 30% ($49\% \cdot 61\%$) dus een RI&E waarin daadwerkelijk alle belangrijke risico's zijn geïnventariseerd.

Arbodienstverlening

Vier op de vijf bedrijven hebben een contract met een interne of externe arbodienst en/of een andere arbodienstverlener. De contracten behelzen vrijwel altijd ziekteverzuimbegeleiding (95%). Vrije toegang tot (het spreekuur van) de bedrijfsarts is in 49% van de contracten opgenomen. Dit is significant lager dan in 2016 (56%). Periodiek arbeidsgezondheidskundig onderzoek, overleg tussen preventiemedewerker en bedrijfsarts, toegang van bedrijfsarts tot de werkplek en de procedure voor second opinion bij andere bedrijfsarts zijn in ongeveer een derde van de contracten opgenomen.

Ziekteverzuimbeleid

Meer bedrijven hebben in 2018 adequate ziekteverzuimbegeleiding dan in 2014. Het aandeel bedrijven zonder ziekteverzuimbegeleiding is significant gedaald van 29% in 2014 naar 23% in 2018.

Bedrijfshulpverlening

In 2018 heeft, net als in 2016, ongeveer een derde van de bedrijven geen bedrijfshulpverleners aangesteld. Kleine bedrijven hebben vaker geen bedrijfshulpverlener dan grote bedrijven. Van de bedrijven met minder dan 10 werknemers heeft 40% geen bedrijfshulpverlener, terwijl 2% van de bedrijven met meer dan 100 werknemers geen bedrijfshulpverlener heeft.

Preventiemedewerker

Ruim de helft (54%) van de bedrijven heeft een preventiemedewerker aangesteld. Dit is een significante stijging ten opzichte van 2016 (47%). De gewenste deskundigheid en bekwaamheden zijn veelal door ervaring verkregen (84%).

Betrokkenheid werknemers bij arbobeleid

In 2018 voert ruim de helft van de bedrijven ten minste eenmaal per jaar overleg met de werknemers (56%). In 45% van de bedrijven gebeurt dit tenminste tweemaal per jaar.

Voorlichting, onderricht, toezicht en cultuur

Driekwart van de bedrijven geeft voorlichting en onderricht over gezond en veilig werken (76%). Ruim twee op de vijf bedrijven ziet in de praktijk meestal of altijd op toe op gezond en veilig werken (43%).

Medewerkers helpen ook elkaar als het gaat om gezond en veilig werken. In bijna twee derde van de bedrijven spreken medewerkers elkaar hierop aan (62%).

Arbocatalogus

In de Arbowet worden werkgevers en werknemers geacht samen afspraken te maken over de wijze waarop zij binnen hun bedrijf of branche invulling geven aan de door de overheid gestelde Arbo(doel)-voorschriften. Deze afspraken worden veelal op brancheniveau opgesteld en vastgelegd in een arbocatalogus. Het gebruik van oplossingen uit de arbocatalogi is significant toegenomen van 16% in 2016 naar 20% in 2018. De bekendheid van arbocatalogi is echter nog niet wijdverspreid; 62% van de bedrijven is niet bekend met deze informatiebron. Onder bedrijven waarop een positief getoetste arbocatalogus van toepassing is, is de bekendheid wel groter maar ook van deze bedrijven is 46% niet bekend met de arbocatalogus.

Combinaties van verplichtingen

We hebben hierboven gezien welk percentage van de bedrijven (en werknemers) voldoet aan elk van de negen afzonderlijke wettelijke bepalingen van de arbozorg. Een volgende vraag is welk deel van de bedrijven (en werknemers) aan een combinatie van bepalingen voldoet. Kijken we naar de combinatie van vier belangrijke bepalingen, te weten: het hebben van een RI&E, het hebben van een contract voor arbodienstverlening, de aanwezigheid van BHV-er(s) en een preventiemedewerker, dan zien we in tabel I dat 33% van de bedrijven daaraan voldoet. Dit is significant meer dan in 2016 (27%). Bij deze bedrijven werkt 67% van alle werknemers. Het percentage bedrijven dat aan geen van deze vier bepalingen voldoet is 11% (met 2% van de werknemers).

Bedrijfsgrootte en sectoren

Hoe groter de bedrijven, hoe beter aan de systeembepalingen wordt voldaan. Als het gaat om de gehanteerde combinatie van vier belangrijke systeembepalingen, dan voldoet 27% van de bedrijven tot 10 werknemers daaraan, 55% van de bedrijven met 10 tot 100 en 82% van de bedrijven met 100 of meer werknemers. De verschillende sectoren in ogenschouw nemende, zien we dat in de industrie 80% van de werknemers werkt bij een bedrijf dat aan de genoemde vier verplichtingen voldoet. Overige dienstverlening blijft hier ver achter: daar werkt 24% van de werknemers bij een bedrijf dat aan deze vier verplichtingen voldoet. In 2016 gold dit voor de horeca, waar destijds 25% van de werknemers bij een bedrijf werkte dat aan de vier verplichtingen voldeed. In 2018 is dit significant toegenomen naar 39% van de werknemers in de horeca.

IV Specifieke arbeidsrisico's

In elke editie van Arbo in bedrijf wordt de helft van de bestaande achttien arbeidsrisico's onderzocht. In 2018 gaat het met name om fysieke en fysieke risico's. Tabel II geeft een overzicht van zowel de risico's die in 2018 als in 2016 gemeten zijn. De toelichting beperkt zich tot de in 2018 gemeten risico's.

Uit kolom 1 blijkt dat beeldschermwerk het meest voorkomende arbeidsrisico van de in 2018 onderzochte risico's is: het speelt bij 51% van de bedrijven. Bij 82% van de bedrijven speelt ten minste één van de negen gemeten arbeidsrisico's.

Kolom 2 geeft het percentage bedrijven dat het risico adequaat beheerst, ofwel waar de werkgever volgens de inspecteur maatregelen heeft genomen die het risico voldoende of goed beheersbaar maken. Bij beeldschermwerk gaat het om 29% van alle bedrijven in Nederland tegenover de 51% waar het risico speelt. Ruim de helft van de risicobedrijven beeldschermwerk neemt dus adequate maatregelen (preciezer: $29\% / 51\% = 57\%$).

In kolom 3 zien we het percentage bedrijven waar het arbeidsrisico op orde is, als som van het percentage bedrijven waar het risico niet speelt (het complement van kolom 1) en het percentage bedrijven waar het risico wel speelt en adequaat beheerst wordt (kolom 2). De risico's beeldschermwerk en ongunstige of statische lichaamshouding vallen in negatieve zin op: bij respectievelijk 77% en 79% van bedrijven is het op orde. Kijkend naar de combinatie van alle gemeten risico's in 2018, zien we dat bij 46% van de bedrijven alle risico's op orde zijn: bij 18% van de bedrijven komt geen van de risico's voor en bij 28% van de bedrijven komen één tot negen adequaat beheerste risico's voor. Van de resterende bedrijven mogen we niet direct stellen dat de risico's daar niet op orde zijn. Er zijn ook bedrijven waar onze inspecteur geen mening kon geven over de effectiviteit van de maatregelen; voor deze bedrijven achten wij de mate van beheersing onduidelijk.

Kolom 4 geeft het percentage van risicobedrijven dat het risico niet adequaat beheerst. Twee op de vijf bedrijven beheersen het risico repeterende bewegingen niet op adequate wijze (40%). Als het gaat om het risico werken op hoogte hebben bedrijven het beter voor elkaar. Een op de vijf bedrijven beheerst dit arbeidsrisico niet (22%). Van de bedrijven waar tenminste één van de gemeten risico's speelt heeft 41% tenminste één van die risico's niet op orde.

Kolommen 5 en 6 geven geschatte aantallen bedrijven en aantallen blootgestelde werknemers bij die bedrijven waar het risico niet adequaat wordt beheerst. Vooral bij beeldschermwerk en ongunstige of statische lichaamshouding gaat het om relatief veel bedrijven en relatief veel blootgestelde werknemers die te maken hebben met risicovolle situaties. Ongeveer 110.000 bedrijven beheersen tenminste één van de in 2018 onderzochte risico's niet adequaat. Bij deze bedrijven gaat het om circa 938.000 werknemers die blootgesteld worden aan tenminste één niet adequaat beheerst risico (van de gemeten negen risico's). Door de klein uitgevallen steekproef moeten de cijfers in de kolommen 5 en 6 als indicatief worden beschouwd.

Tabel II Risico's naar mate van beheersing; 2018, n=1343, 2016, n=2787

Arbeidsrisico	Als % van alle bedrijven			Als % van de risico-bedrijven	Geschatte aantallen	
	1	2	3	4	5	6
	Risico aanwezig	Risico aanwezig en beheerst	Op orde	Risico aanwezig en niet adequaat beheerst	Risico aanwezig en niet beheerst	
	%	%	%	%	Bedrijven n	Werknemers n
onderzocht in 2018						
kracht zetten	31	18	88	23	23.000	onb.
beeldschermwerk	51	29	77	28	46.000	341.000
repeterende bewegingen	16	6	90	40	20.000	216.000
ongunstige of stat. lichaamsh.	30	9	79	36	35.000	330.000
niet-ioniserende straling	8	5	97	30	8.000	29.000
besloten ruimten	5	5	99	37	7.000	33.000
werken op hoogte	18	10	91	22	13.000	108.000
hard geluid	23	12	89	24	18.000	155.000
trillingen	16	8	92	33	18.000	111.000
ten minste 1 van de risico's	82	28	46	41	110.000	938.000
Totaal in 2018					325.000	8,6 mln.
onderzocht in 2016						
biologische agentia	16	11	95	28	15.000	140.000
ATEX	6	4	97	33	7.000	30.000
kankerverwekkende stoffen	9	5	95	41	13.000	87.000
asbest	5	2	97	44	7.000	54.000
gevaarlijke stoffen	22	13	91	34	25.000	239.000
machineveiligheid	41	26	85	33	44.000	229.000
ten minste 1 van de risico's	52	24	71	43	74.000	587.000
Totaal in 2016					330.000	8,9 mln.

1) er zijn drie categorieën van de risicobeheersing: op orde: risico niet aanwezig of adequaat beheerst; niet op orde: risico aanwezig en niet adequaat beheerst; onduidelijk: effectiviteit maatregelen niet duidelijk

2) Voor de vergelijkbaarheid met de cijfers van 2018, zijn de cijfers van 2016 in kolom 4 opnieuw berekend. In 2018 wordt 'niet adequaat beheerst' geoperationaliseerd als 'slechte of onvoldoende maatregelen', terwijl in 2016 'niet adequaat beheerst' geoperationaliseerd werd als 'slechte of onvoldoende maatregelen en het risico *niet* in de PvA'.

Bedrijfsgrootte en sectoren

Met uitzondering van het risico ongunstige of statische lichaamshouding, geldt voor alle in 2018 gemeten arbeidsrisico's dat deze in toenemende mate spelen naarmate bedrijven groter zijn. Zo is kracht zetten een risico bij 28% van de bedrijven met minder dan 10 werknemers; bij 41% van de bedrijven met 10 tot 100

werknemers en bij 57% van de bedrijven met meer dan 100 werknemers. Beeldschermwerk is bij 44% van de kleine bedrijven een risico, bij 78% van de middelgrote bedrijven en bij 93% van de grote bedrijven.

In de bouwnijverheid en de landbouw spelen relatief veel van de in 2018 gemeten arbeidsrisico's. Werken op hoogte, geluid en trillingen komen het vaakst voor in de bouwnijverheid (in respectievelijk 67%, 67%, 51% van de bedrijven), terwijl repeterende bewegingen, kracht zetten en ongunstige of statische lichaamshouding het vaakst voorkomen in de landbouw (in respectievelijk 70%, 69%, 69% van de bedrijven). In de sectoren vervoer en informatie en de zakelijke dienstverlening spelen de gemeten arbeidsrisico's een relatief beperkte rol. Een uitzondering hierop is het risico beeldschermwerk. Bij 81% van de bedrijven in de vervoer en informatie en 85% van de bedrijven in de zakelijke dienstverlening speelt dit risico.

Van de risicobedrijven neemt, zoals gezien, 60% tot 78% voldoende of goede maatregelen. Grotere bedrijven nemen over het algemeen vaker adequate maatregelen dan kleinere bedrijven. Door een te kleine steekproef kan het aandeel bedrijven dat de risico's niet adequaat beheerst, voor de meeste sectoren niet uitgesplitst worden. Desalniettemin valt een aantal zaken op. Minimaal een op de vijf risicobedrijven in de industrie beheerst alle gemeten risico's, met uitzondering van besloten ruimten, niet op adequate wijze. In de bouwnijverheid valt op dat bijna de helft van de risicobedrijven (47%) het risico trillingen niet adequaat beheerst. Het risico werken op hoogte beheersen bedrijven in de bouwnijverheid daarentegen wel goed; 9% beheerst dit risico niet op adequate wijze. Tot slot, in de handel beheersen twee op de vijf bedrijven (42%) het risico ongunstige of statische lichaamshouding niet op adequate wijze.

V Specifieke risicogroepen werknemers

De Arbowet geldt voor alle werknemers. Voor bijzondere doelgroepen zoals zwangere vrouwen, jongeren (van 13 tot 18) en ouderen (vanaf 55) gelden aanvullende voorschriften. Deze staan in het Arbobesluit. Het doel van de aanvullende voorschriften is om deze kwetsbare groepen werknemers te beschermen. In de Arbo in bedrijf-meting 2018 zijn de twee eerst genoemde groepen beschouwd.

Arbeid door werkneemsters in periode rondom zwangerschap en bevalling

Van alle bedrijven geeft 58% aan bekend te zijn met de regelgeving rondom zwangere werkneemsters en werkneemsters in de periode tot 6 maanden na de bevalling. In 2014 was de bekendheid significant lager (39%). Wanneer alleen gekeken wordt naar bedrijven die werkneemsters in de periode rond de zwangerschap in dienst hebben, geeft 89% aan bekend te zijn met de regelgeving. Voor 13% van alle bedrijven en voor 72% van de bedrijven met meer dan 100 werknemers geldt dat zij werkneemsters in de periode rond de zwangerschap in dienst hebben. In de sector zorg hebben bedrijven het meest te maken met deze groep werkneemsters (24%) en in de bouwnijverheid het minst (4%).

Van de bedrijven met werkneemsters in de periode rond de zwangerschap in dienst:

- heeft 14% aandacht in de RI&E voor de risico's van deze groep;
- geeft 83% voorlichting aan de zwangere werkneemster;
- biedt 68% deze werkneemsters aanpassingen in arbeidsomstandigheden en -tijden aan;
- heeft 53% een speciale ruimte voor deze werkneemsters.

Arbeid door jongeren

In 2018 heeft één op de zes bedrijven (16%) jongeren in dienst. Meestal gaat dit om jongeren van 16 en 17 jaar. Van de bedrijven met meer dan 100 werknemers geeft ruim een kwart aan dat daar in het afgelopen jaar jongeren hebben gewerkt, terwijl dit bij bedrijven met minder dan 10 werknemers 15% is. Jongeren werken het meest in de horeca (61% van de bedrijven) en de landbouw (41%). In de zorg en de zakelijke dienstverlening gaat het om respectievelijk 4% en 5% van de bedrijven. De meest voorkomende risico's waar jongeren van 16 en 17 jaar mee worden geconfronteerd zijn uitglijden (35%) en kracht zetten (34%). Voor jongeren tussen de 13 en 15 jaar zijn de meest voorkomende risico's repeterend werk (40%) en een statische lichaamshouding (35%).

Van de bedrijven met jongeren in dienst:

- heeft 29% aandacht in de RI&E voor de risico's van deze groep;
- geeft 82% voorlichting en instructie over de mogelijke risico's en gevaren in de werkzaamheden;
- oefent 76% altijd toezicht uit op de jongeren tijdens de werkzaamheden;
- past 82% de regels voor werkende jongeren, in de ogen van de inspecteur, in voldoende of goede mate toe in de praktijk.

VI Nalevingsindicator

Op basis van het materiaal van Arbo in bedrijf heeft het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid een nalevingsindicator opgesteld, die is opgenomen in de rijksbegroting. De indicator geeft in één cijfer een beeld van in hoeverre bedrijven op de werkvloer de Arbowet naleven. Die indicator heeft als basis alle bedrijven van Nederland (dus niet de werknemers of de risicobedrijven²) en is gebaseerd op:

- de mate waarin bedrijven aan een aantal *systeembepalingen* voldoen in het verslagjaar. Het gaat om:
 - A. het percentage bedrijven dat een contract heeft met een arbodienstverlener en/of een preventiemedewerker heeft aangesteld;
 - B. het percentage bedrijven dat een RI&E heeft;
 - C. het percentage bedrijven dat voorlichting en/of onderricht geeft over gezond en veilig werken en waarbij de werkgever er (tenminste soms) op toeziet dat werknemers ook werken conform de instructies en voorschriften van gezond en veilig werken.

Deze percentages worden gewogen gemiddeld (A en B voor een kwart en C voor de helft) tot één cijfer D aangaande de systeembepalingen.

- de mate waarin bij bedrijven geen sprake is van (grote) onvolkomenheden ten aanzien van de *arbeidsrisico's*. Er zijn geen (grote) onvolkomenheden als het risico niet speelt of als er adequate maatregelen op het risico zijn genomen. Adequaat betekent in dit verband dat de inspecteur de genomen maatregelen in de vragenlijst van Arbo in bedrijf als voldoende of goed heeft beoordeeld. De verkregen percentages worden over alle arbeidsrisico's gemiddeld en dat geeft:
 - E. het gemiddeld over alle risico's heen bepaalde percentage bedrijven waar het risico niet speelt of adequaat wordt aangepakt.

De beide percentages worden vervolgens ongewogen gemiddeld: de systeembepalingen en de arbeidsrisico's tellen allebei even zwaar. Uit tabel III blijkt dat in de periode 2010-2018 de naleving zich positief heeft ontwikkeld.

Tabel III Ontwikkeling en samenstelling nalevingsindicator 2010-2018 (in % van bedrijven)

	2010 (n=2806)	2011 (n=2805)	2012 (n=1854)	2014 (n=2804)	2016 (n=2787)	2018 (n=1343)
Aspecten van arbobeleid en uitvoering	%	%	%	%	%	%
Voldoen aan systeemverplichtingen						
A. Arbodienstverlening en/of preventiemedewerker	80	82	79	77	81	84
B. RI&E	45	41	45	47	45	49
C. Voorlichting, onderricht en toezicht	57	63	65	66	69	71
D. Gewogen gemiddeld systeemverplichtingen	60	62	63	64	66	69
Maatregelen op arbeidsrisico's						
E. (Gemiddeld) risico's niet aan orde of adequaat aangepakt	93	94	93	94	94	92
Nalevingsindicator G&VW	76	78	78	79	80	81

² Het percentage bedrijven dat "het goed doet" ligt in de regel veel lager dan het percentage werknemers dat werkt bij zulke bedrijven, omdat juist de grote bedrijven het vaak beter doen. Een indicator gebaseerd op de werknemers zal zodoende een positiever beeld geven dan een indicator gebaseerd op bedrijven.